
Bartın Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Dergisi
ISSN: 2148-3507
e-ISSN: 2619-3507
Sayı: 18
Güz 2022
BARTIN – TÜRKİYE

Bartın University
Journal of Islamic Sciences Faculty
ISSN: 2148-3507
e-ISSN: 2619-3507
Number: 18
Autumn 2022
BARTIN – TURKEY

**PROF. DR. HALİL İBRAHİM ACAR. İSLÂM AİLE HUKUKU.
İSTANBUL: ENSAR NEŞRİYAT, 2. BASKI, 2018, 342 SAYFA**

ISBN: 978-605-9519-52-6

PROFESSOR DR. HALİL İBRAHİM ACAR. ISLAMIC FAMILY LAW. ISTANBUL: ENSAR PUBLICATIONS, 2ND EDITION, 2018, 342 PAGES + ANNEX-1 + ANNEX-2, ISBN: 978-605-9519-52-6

Mehmet ERGÜN

Doç. Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Bartın/Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bartın University, Faculty of Islamic Science, Bartın/Turkey

mergun@bartin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6149-2358>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Kitap İncelemesi /Book Review

Geliş Tarihi/Received: 29 Kasım/November 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 26 Aralık/December 2022

Yayın Tarihi/Published: Aralık December 2022

Atıf/Cite as: Mehmet Ergün. “Prof. Dr. Halil İbrahim Acar. İslâm Aile Hukuku. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Baskı, 2018, 342 Sayfa. Isbn: 978-605-9519-52-6”, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 18 (Aralık 2022), 51-57.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

ÖZ

Toplumları oluşturan en küçük, en önemli ve en evrensel kurum hiç şüphesiz aile kurumudur. İslâm hukukuna göre, aile kurumu hukuka uygun bir şekilde ancak evlilik akdi ile kurulabilir. İslâm hukukunda hukuka aykırı cinsel birliktelikler zina, fuhuş ve iffetsizlik olarak adlandırılır. Allah Teâlâ hukuka uygun bir şekilde kurulan aile kurumunu huzur, muhabbet, merhamet vesilesi ve Onun varlık delillerinden biri olarak tanımlar. Buna karşın hukuka aykırı cinsel birliktelikleri ise asla yaklaşılmaması gereken çok kötü bir yol olarak tanımlar. Bu nedendir ki, Prof. Dr. Halil İbrahim Acar'ın İslâm hukukuna göre evlilik ve boşanma konularını içeren "İslâm Aile Hukuku" adlı eserini değerlendirmeye değer bir eser olarak gördük.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, İslâm Aile Hukuku, Halil İbrahim Acar.

ABSTRACT

The smallest, most important and most universal institution that makes up societies is undoubtedly the family institution. According to Islamic law, the institution of family can only be established in accordance with the law through a marriage contract. In Islamic law, unlawful sexual unions are called adultery, prostitution and unchastity. Allah Almighty defines the family institution, which is established in accordance with the law, as a means of peace, love, compassion and one of the proofs of his existence. Despite that He defines unlawful sexual relations as a very bad way that should never be approached. For this reason that we considered Prof. Dr. Halil İbrahim Acar's work "Islamic Family Law", which includes the subjects of marriage and divorce according to Islamic law, as a work worth evaluating.

Keywords: Islamic Law, Islamic Family Law, Halil İbrahim Acar.

GİRİŞ

İnsan cemiyetlerini oluşturan en küçük, en birincil, en sürekli ve en evrensel müessese hiç şüphesiz aile kurumudur. İslâm hukukuna göre aile kurumu, meşru ve hukuka uygun bir şekilde ancak nikâh ve evlilik akdi ile kurulabilir. İslâm hukukunda gayr-i meşru ve hukuka aykırı birliktelikler de “sifâh” yani zina, fuhuş ve iffetsizlik olarak adlandırılır. Şâri‘ Te‘âlâ hukuka uygun bir şekilde kurulan aile kurumunu huzur, muhabbet, rahmet, merhamet vesilesi ve Onun varlık delillerinden biri olarak tanımlarken, hukuka aykırı ve gayr-i meşru birliktelikleri ise, yaklaşılmaması gereken çok kötü bir yol olarak belirtmektedir.

Kişi, insanlık tarihinin en eski kurumu olan aile kurumu içerisinde hayata başlar, ailede yetişip gelişerek cemiyet hayatına dâhil olur. Kadın ve erkeğin karşılıklı sözleşmelerinden doğan aile; millet, devlet ve ümmet denilen büyük birliğin nüvesi ve temelidir. Kişi, ancak bir aile içerisinde maddî ve manevî ihtiyaçlarını en tabii bir biçimde karşılayabilir. Aile denilen kutsal kurum, şahsın şeref ve haysiyetine en uygun olan evlilik sözleşmesi ile teşekkül etmesi gerektiği gibi, söz konusu nikâh sözleşmenin sonlandırılması da Allah Teâlâ'nın ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) öğretileri demek olan dine, şer‘e ve hukuka uygun bir şekilde olmalıdır. Hukuk diline göre aile, aileden ve aileyi oluşturan bireylerin hak ve hukuklarından, aile fertlerinin karşılıklı hak ve sorumluluklarını konu edinen hukuk dalına da “aile hukuku” denir. Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil İbrahim Acar tarafından kaleme alınan “İslâm Aile Hukuku” adlı eserde İslâm aile hukuku konusu; önsöz, birinci bölüm, ikinci bölüm, sonuç, kaynaklar ile sayfa numaralandırılmamış olan EK-1 (1917 Tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesi/Münâkehât-Müfârekât) ve EK-2 (1340/1924 Tarihli Hukûk-ı Âile Kanunu Tasarısı) kısımlarıyla ele alınıp değerlendirilmektedir.

1. Prof. Dr. Halil İbrahim Acar. *İslâm Aile Hukuku*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Baskı, 2018, 342 Sayfa, ISBN: 978-605-9519-52-6.

Yazar *önsöz* kısmında (Acar, 2018, 13, 14) “İslâm Aile Hukuku” adlı eserini telif amaçları bağlamında, aile kurumunun fert, toplum ve devlet açısından önemi, evlilik müessesesinin kutsiyeti, hukuka aykırı, gayr-i meşru beraberliklerin çirkinliği ile insan neslinin şer‘e, dine ve hukuka uygun bir şekilde çoğalması gerektiğini, ayrıca eserin özellikle fetva makamında olan kişilere ve bilumum okuyucu kitlesine sağlayabileceği önemli katkılardan özgün bir şekilde söz etmektedir. Bunun yanında Allah Te‘âlâ tarafından huzur,

rahmet, muhabbet ve ibret karargâhı olarak nitelendirilen aile kurumunun ani öfke, sinir krizi ve zihin kilitlenmesi olarak ifade edilebilecek olan iğlâk hallerine kurban edilmemesi gerektiğine özellikle vurgu yapmaktadır.

Eserin *birinci bölümünde* (Acar, 2018, 17–190), “Evlenme Akdi ve Hukukî Sonuçları” başlığı altında yazar, evlenmenin önemi, mahiyeti, dinî yönü, nişan, nişanlanmanın hukukî neticeleri, nişanlılık ilişkilerinde ölçü, nişanı bozmanın hukukî sonuçları, hediyeler ve mehrin konumu, maddî ve manevî tazminat, evlenme akdinin unsur ve şartları, evlilikte denklik, evlilikte velâyet, şarta bağlı evlilik, tehdit altında evlilik, evlilik akdinin tescili, geçerlilik bakımından evlilik çeşitleri ve neticeleri, mut‘a nikâhı, muvakkat nikâh, evlilik akdinin bütün şart ve rükünlerine uygun olarak hukukî neticeler doğuracak olmasına rağmen kadının nafaka, süknâ gibi bazı haklarından feragat ettiği bir nikâh şekli olan misyâr nikâhı, tahlîl nikâhı, evlenme akdinin hukukî neticeleri, mehir, nafaka, doğum ve neticeleri, nesep, nesebin sübut sebepleri, süt emme, hısımlık nafakası bağlamında ana, baba, dede, nenelerin nafakası, çocuk ve torunların nafakası, civar hısım nafakası ve hısımlık nafakasının kapsamı konularını ele almaktadır.

Eserin *ikinci bölümünde* (Acar, 2018, 191-336), “Evliliğin Sona Ermesi” başlığı altında yazar, bir takım hukuk sistemlerinde evliliğin sona ermesi bağlamında Tevrat’ta boşanma, Kilise Hukuku’nda boşanma, İslâm öncesi Arap toplumunda boşanma, Türk Medeni Kanunu’nda boşanma, dinî ve ahlâkî açıdan evlilik akdinin sona ermesinin değerlendirilmesi, İslâm’da evlilik akdinin devamlılığına verilen önem ve aile kurumun sürekliliği için önerilen bazı tedbirler, Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminden bazı boşanma örnekleri, kocanın tek taraflı iradesiyle evlilik akdini sonlandırması, talâkın önemi, hikmeti, hükmü, kocanın boşama yetkisi, boşanma işlemi velinin etkisi, boşama lâfızları, sözlü beyan, yazılı beyan, işaretle beyan konuları ile boşanma çeşitleri olarak ric‘i talâk, bâin talâk, naslara uygunluk açısından sünnî talâk ve bid‘i talâk türleri, nasların izin vermediği talâk, üç talâk hakkının aynı anda kullanılması meselesi ile bu durumlarda boşanmanın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, kadının isteği ile evliliğin sonlanması bağlamında muhâle‘a, yargının boşanmasının nedenleri olarak hastalık ve fizyolojik kusurlar, cinsel ilişkiye engel olan hastalıklar ve eşlerin birbirlerinden nefret etmesine yol açan hastalıklar, kocanın evi terk etmesi veya kaybolması, hapislik, nafaka temininden acizlik ya da nafaka temininden kaçınmak, şiddetli geçimsizlik, kötü davranma, kadına verilen zarar, dinden çıkma, Müslüman olmaktan kaçınma, eşine yaklaşmama yemini, hanımına zina isnadı sebebi ile yeminleşme ve

lânetleşmek, zihâr, kaza-i boşanmanın hukukî neticeleri, boşanma yetkisinin kadına verilmesi meseleleri ile evliliğin sona erme şartları bağlamında talâk esnasında şahitlerin hazır bulunması, şarta bağlı talâk, boşanmada ehliyet şartı kapsamında boşayan kişinin âkil-bâliğ olması, sefihin talâkı, akıl sağlığı yerinde olmayan kişinin boşaması, öfke, ikrâh, sarhoş hallerinde iken boşama, şaka, hata, ölüm hastalığında boşama, boşanmanın hukukî neticeleri bağlamında iddet, iddetin çeşitleri, ayrılmadan kaynaklanan iddet, ölümden dolayı beklenen iddet, iddetin başlangıcı, iddetin hukukî sonuçları, çocukların bakım ve terbiyesi, hidâne hakkı, hidâne ehliyeti, hidâne müddeti, hidâne masrafları, iddet bekleyen kadının nafakası, vadeye bağlı mehrin derhal verilmesi, mut'a nikâhı, kadının kocasına mirasçılığı ile boşanmanın tescili konularını detaylı bir şekilde izah etmektedir.

Ayrıca Prof. Dr. Halil İbrahim Acar eserine EK-1 başlığı altında Osmanlı/Türk Hukuk Tarihi açısından son derece önemli olan 1917 tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'ni eklemiştir. Bilindiği üzere, Tanzimat'tan az bir zaman sonra Osmanlı Devleti'nde başlayan kanunlaştırma hareketlerinden biri de 8 Muharrem 1336/25 Ekim 1917 tarihli Osmanlı Âile Kararnâmesi'dir. Nitekim Hanefî fikhî sınırlarında kalmak kaydıyla kişi hukuku, borçlar hukuku, aynî haklar ile muhakeme usulü kapsamında 1 mukaddime, 16 kitap, 73 bab ve toplamda 1851 maddeden oluşan, 8 yılda hazırlanan (1869–1876) ve 57 yıl boyunca yürürlükte kalan (1869–1926) Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye çalışmalarında medeni hukukun önemli bir dalı olan “Aile Hukuku” kanunlaştırma hareketleri dışında bırakılmıştı. Aile hukukunun kanunlaştırılması ancak yirminci yüzyılın başlarında vücut bulabilmişti. Mahmud Esad Efendi'nin (1855–1918) başkanlık ettiği bir heyet tarafından muvakkat kanun olarak hazırlanan 1917 Tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, 2 bölüm (kitâb-ı evvel=birinci bölüm 1-101'inci maddeleri münâkehâta ilişkin + kitâb-ı sâni=ikinci bölüm 102-157'inci maddeleri ise müfârekâta ilişkin) ve 157 maddeden ibarettir. Kararname Müslümanlardan başka Yahudi ve Hıristiyan tebaaya ilişkin hükümleri de ihtiva etmekteydi. Kararname Hanefî mezhebinin görüşleri yanında diğer mezheplerin görüşleri de dikkate alınarak hazırlanmıştır. Kararname birçok yeniliğe öncülük yapmasına rağmen, gayr-i Müslimlerin, muhafazakâr bazı Müslümanların tepkisi ve dıştan gelen yoğun baskılar neticesinde nihayet 1,5 yıl kadar yürürlükte kaldıktan sonra 19 Haziran 1919'da yürürlükten kaldırılmıştır.

Yazar eserine EK-2 başlığı altında 142 maddeden oluşan 1340/1924 tarihli Hukûk-ı Âile Kanunu Lâyihası'nı/Tasarısı'nı da eklemiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Eseri incelememiz sonucunda edinmiş olduğumuz önemli sonuçlar maddeler halinde şu şekildedir:

1- Eser üslup ve içerik bakımından her ne kadar akademik bir eser ise de İslâm Aile Hukuku'na ilgi duyanların mutlak surette yararlanabileceği bir kaynak mahiyetindedir.

2- Eser güçlü bir editörlük hizmeti almıştır.

3- Eser temel ve çağdaş İslâm hukuku kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

4- Eserde mezhepler arası mukayeselere gidilmiş, bazı durumlarda da tercihler yapılmıştır.

5- Eserde “*Kısaltmalar*” kısmı yer almalıydı. Böylece öğrenci hukuk eserlerinde “*Kısaltmalar*” konusunda meleke kazanabilir.

6- Eserde geçen bazı fıkıh kavramlarının anlamlarını içeren basit bir “*Lügatçe*” ve “*Fihrist*” olmayışı okuyucu kitlesi açısından bazı zorluklara sebebiyet verebilir.

7- Sonuç olarak, Prof. Dr. Halil İbrahim Acar tarafından İslâm hukukunun temel kaynaklarına müracaatla telif edilen “İslâm Aile Hukuku” adlı eser, “Evlilik Akdi ve Hukukî Sonuçları” ile “Evliliğin Sona Ermesi” ana başlıklarını içermektedir. Bazı İlahiyat ve İslâmî İlimler Fakülteleri’nde lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında ders kitabı/yardımcı kitap olarak okutulan eser, özverili bir çalışmanın neticesi olduğu değerlendirilmektedir. Bu yönü ile kitap, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın başta ADRB (Aile ve Dini Rehberlik Büroları) görevlileri ile müftü, vaiz, vaize, imam-hatip ve diğer personeli için de muteber ve son derece yararlı bir kaynak niteliği taşımaktadır. Söz konusu eser, aynı zamanda mukayeseli aile hukuku araştırmacıları için de müracaat edilebilecek akademik bir araştırmanın bir ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca eser İslâm Aile Hukuku’nun ilke ve prensiplerini benimseyen her Müslüman birey için de mütedavil bir kaynak mahiyeti taşımaktadır. Çünkü eserin konusu, bütünüyle aile kurumunun şer‘e yani hukuka uygun bir şekilde tesis edilmesi ve gerektiğinde de hukuka aykırı olmayan bir biçimde sonlandırılmasıyla ilgilidir. Yani kitap, İslâm hukukuna göre aile hukukunu ilmî ve hukukî bir üslupla betimleyen akademik bir çalışmadır.

DİB bünyesinde Haseki ihtisas merkezi kursiyeri, ilçe müftüsü, vaiz ve Kur’an kursları müdürü pozisyonlarında 12 yıl görev yapmış olan Prof. Dr. Halil İbrahim Acar’ın

“İslâm Aile Hukuku” adlı kitabı İslâm aile hukuku meselelerine hayatın içinden, güncel yaklaşımlar getirmektedir. İslâm hukukunun temel kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmış olan bu eserin geniş kitlelerin ihtiyacını karşılayabilecek akademik bir araştırma olduğunu değerlendiriyoruz. Yazar eserine EK-1 ve EK-2 kısımlarını eklemekle klasik aile hukuku kitaplarından farklı bir çizgi benimsemiştir. Ancak kitabın sonunda kitapta geçen bazı fıkıh terimlerinin izahını içeren basit bir sözlükçe ve dizinin olmayışı ile EK-1 ve EK-2 kısımlarının sayfa numaralandırılmasına dâhil edilmemiş olması okuyucu ve araştırmacılar açısından zorluk oluşturmaktadır. Kitabın yeni baskılarında bu tespit ve bulgularımızın yazar tarafından dikkate alınmasını umut ediyor, taşıdığı değer nedeniyle eserin alanında mühim katkılar sağlayacağına kuvvetle inanıyoruz.